

„монопатризма“ није играла одлучујућу улогу у учењу и животу двеју Цркава. Један даљи дефицит у поимању проблема филиокве састојао се у неразликовању иманентне и икономијске светотројичности, односно да се филиокве може свести само на временски омеђено дејство. То разликовање је удео неопаламистичке теологије, која се и мимо све доминантности не може уопштити за целокупно православље.

Извесни тумачи држе пак да је у декрету о унији из 1439. г. једнозначно – *unus et idem veritas sensus* – да оба приступа, оба описа налазе своје средиште у тајни Свете Тројице. Јединство је овде појмљено као сагласност. Отуда би истина могла бити дефинисана као сноп релација различитих перспектива. Стога је конвергенција ка заједнички визираној истини услов без кога се не може. Искључивања и анатеме не

представљају алтернативу. Интерполација филиокве у Никејско-цариградски Символ вере створило је од римокатолицизма „другу веру“ која одступа од светоотачких начела. На Истоку су искази о природи Бога апофатички и припадају најнедокучивијим сферама божанског Откривења. Стога су спекулативне конструкције западних теолога априори одбачене, јер су *per definitionem* сагласне.

Овај зборник је акрибички документована историја филиокве-контроверзе осветљена са три аспеката – историјског, екуменског и догматског. Шта је њен фацит: и мимо дивергенције у ерменевтичким позицијама, надглешава једногласни апел за дијалогском отвореношћу и добром вољом да се гради солидан теолошки мост међу Црквама.

Прошођакон Зоран Ангрић

Thomas A. Szlezak: *Was Europa den Griechen verdankt. Von den Grundlagen unserer Kultur in der griechischen Antike*

Mohr-Siebeck-Verlag, Tübingen 2010

300 стр.; 21 cm

ISBN: 978-3825233945

Седамдесетогодишњи Томас А. Слезак, емеритирани ординаријус (почасни професор) за грчку филологију и некадашњи директор „Платон-архива“ на универзитету у Тибингену, меандрирајући кроз векове, износи нам кроз ову

читања вредну књигу културно-историјске вредности и разлоге због којих Европа нема разлога ни да се скрива у сравњењу са другим културним провенијенцијама, ни да посрће под бременима своје културне гордости. У књизи *Was Euro-*

pa den Griechen verdankt. Von den Grundlagen unserer Kultur in der griechischen Antike (*Шта Европа дује Грцима. О основама наше културе у грчкој антици*), за разлику од филохеленисте Ничеа, који се поткрај „Сумрака идола“ са патосом осврће на дионизијски утицај Грка, не само на сопствену философију и европску панораму идеја, већ у критичко-ироничном тону монира разорено јединство савремене му грађанске класе и античких идеала, тибингеншки емеритус Томас Слезак испишује просветитељски пледоаје о културно-историјским коренима наше културе.

У дванаест поглавља аутор компоује панораму старе европске и модерне културне историје. Слезак нам аутентичну старину демонстрира на нумизматичким примерима – древном кованом новцу. Томе следи заснивање специфичног „европског појма књижевности“ отеловљеном у „Илијади“ и „Одисеји“. Напоредо са раним иновативним формама језика, заснивају се нове конфигурације социјалних модела комуникације. „Хуманизација трагичног“ у Хомеровим спевовима кроз архаично, али ипак оштро раздвајање емоционално-когнитивног спољашњег и унутрашњег света, представља антиципацију типолошких модела понашања. На обрту из седмог у шесто столеће пре Христа, у раној грчкој лирици развила се форма која је програматичко испољавање и профилисање субјекта.

Наводне неуобичајености предсократовског мишљења откривају дубље мисаоне продоре и захватања у основне форме диференцирања јединства и мноштва, идентитета и разлике, енергије и стваралачког чина, хаоса и структурисаног реда. Појам и пракса атинског полиса и демократије у петом веку представља радикалну цезуру у политичком искуству и продор у критичку, секуларну и либералну државу.

Антички корени су омнипрезентни – и тамо где празнике празнујемо ослањамо са на штедро наслеђе оријентално-грчке културе празновања. Празник, игре и победничка песма основа су и модерне музике, а да притом Мадона & Со. немају појма колико дугују Пиндаровим одама, химнама и дитирамбима. Плурализам вредности, плурализам норми, слободан говор, како у политичком, тако и у језику трагедије и комедије чине ту супстанцијалну новину. Утопијски модели комунистичке самоуправе поникли су једнако код Грка. Док су софисти настојали на антропологији „човека као мере свих ствари“ (хомомензура), дотле Софокле у „Антигони“ пропагира принцип „божијег закона“ као написано начело (логос аграфос). Док нам Херодот у својим грандиозном наратијама своје „Историје“ приближава оријентални универзум, дотле нам Тукидид у беспштедној анализи показује пропусте учињене у Пелопонеским ратовима. Првих петнаест столећа културне

историје Европе је под енормним утицајем Платона и Аристотела, како на духовно-историјску формацију хришћанства, тако и на целокупну философију и науку.

Небројени појмови онога што ми сматрамо наслеђем просветитељства у ствари потичу из грчке антике: од појмова философије и књижевности, либерализма, плуралитета и религиозне толеран-

ције, критичке историографије и политичке анализе па све до појмова и „олимпијских“ представа о спорту и врлинама.

Слезакова књига је фасцинирајућа каскада рефлексива о културно-историјским коренима топоса званог Европа којом су Грци називали феничанску краљевску кћи.

Прошођакон Зоран Андрић

Мирјана Прљевић (ур.): Конференција „Нейролазна вредности и трајна актуелности Миланској едикције – у сусрет великом јубилеју 2013“.

Књига 1. Свако нека верује како му срце хоће.

Београд: Асоцијација невладиних организација југоисточне Европе – ЦИВИС, 2011.

117 стр. ; 24 см

ISBN 978–86–908103–2–1

Свако нека верује како му срце хоће је зборник радова са прве, од три планиране, научне конференције поводом јубилеја 1700-годишњице *Миланској едикције*. Овај међуцрквени и међурелигијски скуп одржан је у Нишу од 24. до 26. фебруара 2011. године, са благословом Његове Светости Патријарха српског господина Иринеја. У питању је двојезично издање на српском и енглеском.

У *Зборнику* се може уочити неколико целина: поздравна обраћања, научни чланци и излагања учесника током скупа. Циљ конференције био је да се предоче разли-

ците – не само академске – анализе овог важног историјског документа и његових твораца, као и размислања о његовом значају, трајној важности и надахнућу за савремени друштвено-политички тренутак, како у Србији тако и у глобалним оквирима. Приметан је тројаки приступ теми. Посреди је историографско, теолошко и контекстуално виђење, не само очима верских великодостојника, већ и професора универзитета и научних радника из Србије и Европе.

Научни део *Зборника* отвара кратки реферат који је, иако без критичког апарата, користан за